

Izvajanje pouka s priseljenci v času splošne karantene v Sloveniji zaradi epidemije Covid-19

Evropska mreža za vključevanje učencev priseljencev v izobraževanje (SIRIUS) je Pedagoški inštitut povabila, da v času epidemije Covid-19, ko šolanje v evropskih državah (pa tudi drugod po svetu) poteka v izjemnih okoliščinah od doma, skupaj z drugimi članicami mreže dokumentira in zbere vtise o delu z učenci s priseljenkim ozadjem. Skozi tovrsten zbir različnih (tj. kulturnih, nacionalnih, institucionalnih itd.) perspektiv in praks SIRIUS meni, da lahko uspešneje pogledamo in premislimo lastno razumevanje tistih samoumevnih družbenih predpostavk, ki jih je epidemična situacija postavila na glavo ali vsaj povzročila, da se vprašamo, kaj za družbo in zlasti za njene ranljive skupine pomeni šola, kako delujejo/se odzovejo izobraževalni sistemi v izrednih razmerah in kakšno vlogo imajo v njih dejanja posameznikov (tj. učiteljev, učencev, staršev). Predvsem pa nam vpogled v situacijo in ugotovitve lahko pomagajo pri pripravi strategij in akcijskih načrtov za primer, če in ko se bi takšna situacija ponovila.

V drugi polovici aprila, ko je pouk na daljavo¹ potekal že približno mesec dni, smo izbranih 21 osnovnih in srednjih šol (15 OŠ in 6 SŠ)², ki so se v preteklih dveh letih udeležile nacionalnega posveta SIRIUS o vključevanju priseljencev v izobraževanje, zaprosili za kratko poročilo o izvajanju pouka na daljavo z učenci in dijaki priseljenci. Posebej so nas zanimale težave in ovire, s katerimi se oboji pri tem soočajo, pa tudi kako so se na pouk na daljavo odzvale družine učencev in dijakov priseljencev. Do konca aprila smo prejeli pisne odgovore trinajstih strokovnih delavcev (med njimi trije ravnateljci oz. ravnateljice) iz desetih šol (treh srednjih in sedmih osnovnih šol), v prvem tednu maja pa še odziv dveh učiteljic iz dveh osnovnih šol. Na eni srednji šoli so poleg dveh učiteljev oziroma učiteljic k odgovarjanju na vprašalnik povabili tudi pet dijakov in dijakinj tujcev. Odgovore iz 15-ih vrnjenih vprašalnikov povzemamo združeno, izjemoma pa navajamo različne prakse na srednjih in osnovnih šolah.

Vprašalnik, ki smo ga šolam poslali po e-pošti, so sestavljala štiri vprašanja, eno zaprto in tri odprta. Zaprto vprašanje se je nanašalo na različne ovire, s katerimi se šole (strokovni in pedagoški delavci) soočajo pri pouku na daljavo. V odprtih vprašanjih so kratko opisali, kako poteka pouk na daljavo z učenci priseljenci, predstavili poseben pristop ali način dela v tej situaciji in odzive, ki so jih prejeli ali zaznali pri učencih oziroma dijakih in njihovih starših.

---

¹ Način šolanja, ki se je vzpostavil, so/smo v Sloveniji poimenovali "šolanje na daljavo", čeprav je takšno poimenovanje precej netočno. Način je bil veliko bližji šolanju na domu, saj je nujno vključeval velik angažma staršev. Prim. dr. Anton Meden, Zveza aktivov svetov staršev, Okrogla miza "Izobraževanje na daljavo – izkušnje za prihodnost?", Pedagoški inštitut, 21. 5. 2020. <https://www.pei.si/okrogla-miza-izobrazevanje-na-daljavo-izkusnje-za-prihodnost/>

² Velja opozoriti, da so v nadaljevanju predstavljene ugotovitve, ki so podane na osnovi pridobljenih izpolnjenih vprašalnikov ter opisov dogajanja in poteka šolanja na daljavo, ki ne predstavljajo reprezentativnega vzorca, na osnovi katerega bi lahko naredili statistično relevantne posplošitve za vse osnovne in srednje šole v Sloveniji. Kljub temu ponujajo vpogled v nekatere vidike in posebnosti pouka na daljavo v času zaprtja šol, ki bi sicer ostali zastrti.

OVIRE

Prvo vprašanje »S kakšnimi ovirami ste se v času šole na daljavo srečali pri delu z učenci oziroma dijaki s priseljskim ozadjem?«, so učitelji odgovarjali z izbiro enega ali več izmed petih ponujenih odgovorov; dodan je bil še odprti odgovor - drugo. Njihove izbire kažejo, da se šole najpogosteje srečujejo a) s »pomanjkanjem tehnične opreme (računalniki, dostop do interneta, tiskalnik, ...)« (16 odgovorov), b) s »šibko podporo staršev pri poučevanju učencev, npr. zaradi jezikovnih ovir« (15 odgovorov) in c) z »ovirami pri vzpostavljanju komunikacije med vami in učencem oziroma starši« (12 odgovorov). Redkeje se šole srečujejo s pomanjkanjem strokovne podpore s strani ustreznih institucij (npr. ZRSŠ, MIZŠ, ...) (4 odgovori) in s »pomanjkanjem podpore znotraj šole, v kolektivu« (2 odgovora). Na prosti odgovor »drugo« (8 odgovorov) so nam učitelji in dijaki večinoma sporočili, da ni ovir, na eni šoli pa so med oviro prišteli tudi učno šibke učence priseljence, ki tudi pri pouku v šoli težko sledijo, še težje pa sedaj doma, ko so sami.

POUK NA DALJAVO

Pouk na daljavo na osnovnih in srednjih šolah poteka kot nadaljevanje rednega pouka, seveda s prilagoditvijo načina dela: večinoma uporabljajo spletne učilnice, naloge pošiljajo tudi po elektronski pošti in socialnih omrežjih, pouk občasno poteka preko videokonferenc. Ta pouk je namenjen vsem učencem, torej tudi priseljencem. Na eni šoli so se odločili, da pouk na daljavo za učence priseljence osredotočijo zgolj na učenje slovenščine, medtem ko na drugih šolah učenje jezika poteka vzporedno, večinoma s posebej za to zadolženimi učitelji, ki poleg jezikovnega pouka nudijo tudi učno pomoč pri učenju drugih predmetov. Nekateri med njimi delajo z otroki priseljenci na več šolah. Šole so pomoč pri učenju na daljavo organizirale tudi tako, da so učencem priseljencem dodelili učitelje tutorje, na drugih so zanje razporedili učitelje OPB.

GRADIVA ZA POUK

Gradiva za pouk na daljavo učitelji pripravljajo samostojno in si jih tudi medsebojno izmenjujejo preko internih spletnih aplikacij. Učitelji na posameznih šolah objavljajo naloge in navodila za samostojno učenje ali pozive za videokonference na različnih spletnih aplikacijah (spletna stran šole, Moodle, e-pošta, Viber, Zoom, Google Classroom, Office365 itd.), kar med učenci in dijaki povzroča težave pri sledenju in odzivanju. Tudi navodila so zaradi jezikovnih ovir pogosto težje razumljiva, tako za učence kot njihove starše; te zagate rešujejo učitelji, zadolženi za individualno pomoč učencem priseljencem, ki obenem izvajajo jezikovni pouk. Naloge, ki jih pripravljajo za učenje jezika, so prilagojene, na primer tako, da vsebujejo več slikovnega gradiva, interaktivno odgovarjanje na zastavljena vprašanja ali pa so objavljene kot video posnetki. Slednji učencem omogočajo tudi razvijanje poslušanja pri učenju slovenskega jezika, ki je kot ena od štirih temeljnih sporazumevalnih dejavnosti (poleg govorjenja, branja in pisanja) ključna za uspešno učenje (tujega) jezika in nekoliko lajša odsotnost urjenja v obvladovanju slovenščine kot jezika učnega okolja. Poleg učnih nalog nekateri učitelji, ki delajo s priseljenci, sestavljajo tudi naloge za razvedrilo in sprostitev; nekatere so zastavljene tako, da vključujejo celo družino.

TEHNIČNE ZAHTEVE IN UPORABA IKT

Skoraj na vseh šolah so se soočili s pomanjkanjem računalniške opreme pri učencih priseljencih, ki so jim jo večinoma uspešno priskrbeli v sodelovanju šole in lokalnih nevladnih organizacij (npr. razdelili so 40-50 tabličnih računalnikov), vendar ne vsem učencem. Pri tem so šole imele kar nekaj težav pri navezovanju stika z družinami, med katerimi so nekatere sprva zavračale pomoč. Kljub prisotnosti potrebne opreme v domačem okolju, ki omogoča izvedbo pouka na daljavo, pa je velika dodatna težava, da nekateri učenci in dijaki ne morejo prosto in neomejeno dostopati do opreme, saj imajo na primer le en računalnik za več otrok v družini, ali pa si skupaj s starši, ki prav tako delajo od doma, delijo en telefon z zakupljenim omejenim obsegom prenosa podatkov. Težave so se pojavile tudi pri nameščanju in uporabi računalniških programov, ki omogočajo učenje na daljavo, zato so nekatere šole pripravile in na svojih spletnih straneh objavile video navodila za različne aplikacije. Težave z dostopom do video pouka na daljavo imajo tako učitelji kot učenci, in sicer zaradi trenutnih preobremenjenosti omrežja, ki onemogočajo tekoč potek učnega procesa in prekinjajo komunikacijo. Posledično so lahko tudi težave z opremo ali dostopom oz. uporabo aplikacij razlog za neodzivnost učencev priseljencev, o kateri pogosto poročajo iz vseh šol. Odzivnost učencev in dijakov ponekod spremljajo na ravni razrednega učiteljskega zbora (npr. skupne tabele ali videokonference med učitelji), ki omogoča skupno dogovarjanje ustreznih rešitev in načrtovanje individualnega programa dela. Težave s tehnologijo, ki omogoča učenje na daljavo, so povezane tudi s tem, da se uporabe IKT pred tem v šoli niso neposredno učili oz. preizkušali niti učenci³ niti učitelji in tako so oboji izpostavljeni lastni iznajdljivosti in improvizaciji (preko video navodil, usmerjanja po telefonu). Učenci priseljenci se večinoma ne morejo zanašati na pomoč staršev, ki praviloma prav tako nimajo dobro razvitih IKT veščin, predvsem pa nimajo ustreznega znanja za učno pomoč, niti dobro ne razumejo slovenskega jezika.

POSEBNOSTI V PRILAGODITVAH POUKA

Domače razmere učencev priseljencev narekujejo učiteljem ustrezne prilagoditve pouka, bodisi v času poučevanja (popoldne, zvečer) in uporabi različnih tehničnih možnosti komunikacije (ne le računalnik, internet in spletne aplikacije, temveč tudi telefon ali pisma – na dom recimo pošiljajo tiskana navodila in naloge), bodisi s prilagojeno vsebino in količino učnih nalog. Predvsem pa so učitelji prilagodili učni pristop, ki je izrazito usmerjen na individualne potrebe in učne zmožnosti učencev ter pogoje učenja doma (tj. materialne, socialne, kulturne, jezikovne). Učitelji prilagajajo vsebino učnega gradiva in oblike komunikacije za vsakega učenca oz. dijaka tako rekoč posebej. To pomeni, da večinoma izvajajo pouk v osebni stiku z učenci (preko telefona, socialnih medijev, e-pošte in tudi videokonference – uporabljajo tiste kanale komunikacije, s katerimi razpolagajo posamezni učenci), hkrati so za učence dostopni ves dan, da jih lahko le-ti tudi pokličejo, ko potrebujejo pomoč, in se z njimi redno pogovarjajo. V tovrstnih osebnih stikih je za uspešno izvedbo pouka na daljavo zelo pomembno, da poleg učne pomoči, izražajo skrb in podporo za vsakdanje življenje in počutje učencev priseljencev in njihovih družin. Takšna moralna podpora spodbuja motivacijo otrok za učenje in tudi njihov učni napredek, saj jim (otrokom in staršem),

---

³ Težave z uporabo IKT pri učenju je zaznati pri vseh učencih, ne le učencih priseljencih. Naj omenimo npr. raziskavo PIRLS 2016, ki je pokazala, da četrtošolci v Sloveniji dosegajo višje rezultate iz bralne pismenosti, če berejo in rešujejo naloge na papir glede na branje in reševanje nalog na računalnik. Osmošolci, (raziskava ICILS 2018) učinkovito rešujejo naloge na računalnik, kadar so podana natančna navodila in postopki, medtem ko so manj učinkoviti pri samostojnemu (kreativnemu) reševanju nalog in varni rabi računalnika.

po odzivih sodeč, veliko pomeni, da je učiteljem mar zanje. Na drugi strani osebni stik učitelju omogoča neposredni vid v okoliščine učenja doma in težave, s katerimi se soočajo učenci in starši, nerazumevanje učnih vsebin in navodil pri učencih, kakor tudi natančnejše spremljanje napredka v znanju. Na podlagi teh informacij učitelj lažje načrtuje nadaljnje poučevanje posameznega učenca priseljenca, individualizira naloge po vsebini in obliki, mnogokrat tudi v sodelovanju z drugimi predmetnimi učitelji in šolskimi svetovalnimi delavci, s katerimi se usklajuje ali jih usmerja pri načrtovanju dela in zahtev do posameznih učencev. Pri učenju slovenskega jezika pa je osebna, govorna komunikacija nujno potrebna za ohranjanje stika z jezikom in napredek v lastnem znanju, česar tehnologija učenja na daljavo ne omogoča v zadostni meri, v primerjavi z neposrednim poukom slovenščine kot tujega jezika v šoli.

MEDOSEBNA KOMUNIKACIJA

Vse šole so v prvih tednih šolanja na domu vzpostavile stik s starši učencev in dijakov priseljencev. Pojasnili so jim spremenjen način pouka na daljavo in preverili, s kakšno opremo razpolagajo in jim jo po potrebi preskrbeli. Nekatere šole so se pri tem povezale z nevladnimi organizacijami v lokalni skupnosti, da so zagotovile stik, opremo in ustrezne jezikovne prevode šolskih obvestil. Vse osnovne šole vzdržujejo reden stik z družinami učencev priseljencev osebno preko učiteljev slovenščine in multiplikatorjev ali tudi skupinsko. Na eni osnovni šoli so v sodelovanju z lokalno NVO albanske starše priseljence povezali v skupino na socialnem omrežju Facebook, kjer jim objavljajo obvestila v albanskem jeziku. Srednje šole so večinoma v rednem stiku le z dijaki priseljenci. Nekaterih med njimi v času epidemije Covid-19 ni več v Sloveniji, ker so odpotovali domov. Pri komunikaciji z družinami priseljencev je v danih razmerah izjemno pomembna medkulturna senzibilnost učitelja, kakor tudi empatija in iskrenost ter čustvena odzivnost pri izražanju skrbi in pomoči pri težavah v njihovem vsakdanjem življenju in vključevanju v tujo družbo, ki je v času splošne karantene še bolj oteženo kot sicer. Učitelji opažajo, da je učencem in staršem pomembno, da se lahko z njimi pogovarjajo o vsakdanjih stvareh in težavah, da jim zaupajo, in so jim hvaležni za izraženo skrb in podporo. Opažajo tudi, da starši priseljenci svojim otrokom ne zmorejo nuditi primerne učne pomoči, ki jo zahteva učenje od doma, ker za to nimajo ustreznih kompetenc, znanja, IKT veščin, znanja slovenskega jezika.

V komunikaciji z učenci in dijaki priseljenci učitelji opažajo več izzivov in težav. Njihovo znanje slovenskega jezika stagnira ali napreduje počasneje kot pri rednem pouku v šoli, velika ovira je predvsem pomanjkanje stika z govornim jezikom okolja, saj so sedaj zaprti v družinski krog, kjer tega jezika ne uporabljajo v vsakdanjem sporazumevanju. Zaradi pomanjkljivega znanja jezika imajo velike težave pri razumevanju navodil za naloge pri različnih predmetih, nekateri pa težje razumejo snov, ker imajo tudi pomanjkljivo predznanje in so imeli težave pri učenju že pri rednem pouku v šoli. Težave nastopajo tudi v učni motivaciji in samoorganizaciji dela za šolo, obenem pa jim bivanjske razmere in pomanjkljiva tehnološka oprema in veščine uporabe le-te, zelo otežujejo sprotno in učinkovito delo za šolo. Opažajo tudi razkorak med urejenim učnim okoljem v šoli in doma. Za otroke iz azilnega doma je bila šola edini urejeni čas dneva, ki jim je zagotavljal ne le učenja, ampak tudi varnost in socialno podporo. Obenem pa tako učitelji kot učenci in dijaki poročajo, da v času šolanja na domu pogrešajo svoje sošolce in druženje z vrstniki. Vse navedeno pa pomembno prispeva k manj učinkovitemu učenju od doma in psihičnemu nelagodju ter osebnim stiskam učencev in dijakov priseljencev. Zato ni presenetljiv večkrat zabeležen odziv učencev, da pogrešajo šolo in da si želijo čimprejšnje vrnitve k rednemu pouku.

UGOTOVITVE

Glavne težave, s katerimi se učenci priseljenci in njihovi starši ter učitelji srečujejo, so:

- Slabi materialni pogoji (pomanjkanje IKT opreme, nezadostno število IKT opreme, če je v družini več šolajočih otrok ali starši delajo od doma, pomanjkanje ustreznega prostora za šolsko delo).
- Učenci, dijaki in starši imajo premalo IKT znanja in veščin za suvereno uporabo IKT in potrebujejo veliko podpore in inštrukcij.
- Učenci iz azilnega doma se soočajo z izgubo dnevne rutine in stabilnosti, ki jo omogoča šola in čas, ki ga v njej preživijo.
- Ker šola na daljavo zahteva, vsaj pri učencih prve pa tudi delno druge triade, veliko podpore staršev, pri učencih priseljencih velikokrat ta umanjka zaradi neznanja slovenskega jezika, pa tudi znanja in socialnoekonomskega statusa staršev oziroma družine.
- Posebno skrb je treba nameniti ohranjanju stika z govornim slovenskim jezikom pri učencih in dijakih priseljencih, kajti prevladujoča raba IKT tehnologije za pouk v času karantene, ki temelji na pisni komunikaciji (navodila in naloge učiteljev, izdelki, odzivi in poročila učencev), ne more nadomestiti pogovora v živo z učitelji in vrstniki v šoli pri pouku, odmorih in drugih obšolskih dejavnostih.
- Potrebno je izjemno veliko truda, inovativnosti in dodatne angažiranosti učitelja in multiplikatorjev za zagotavljanje poučevanja učencev priseljencev v okviru šole na daljavo, vzpostavljanje in ohranjanje stika z učencem ter nudenja čustvene in opore učencu in družini.

Težave s katerimi se srečujejo učenci in dijaki priseljenci so v marsičem podobne tistim, s katerimi se srečujejo učenci na sploh v času šolanja na daljavo zaradi epidemije Covid-19.⁴ Toda pri učencih priseljencih in njihovih starših ter učiteljih so še izrazitejše. Pridružujejo se jim namreč tudi slabše poznavanje slovenskega jezika, socialne in ekonomske stiske itd. Lahko bi rekli, da se pri učencih priseljencih, tako kakor tudi pri socialno ogroženih učencih, pomanjkljivosti in težave šolanja na daljavo izostrijo in postanejo vidnejše. Predvsem zato, ker je uspešnost šolanja na daljavo za razliko od rednega šolanja odvisna v prvi vrsti od staršev učenca, materialnih pogojev domačega okolja in osebnega angažmaja učitelja. In slednje pokaže na glavni problem šole na daljavo, da namreč sistemsko ne zajame specifik oz. problematik konteksta, v katerem se ta odvija, in izvedbo izobraževanja prepušča naključni individualni situaciji učenčevega okolja (domačega in šolskega) in iznajdljivosti ter skrbi posameznih učiteljev.

Poročilo pripravile:

Dr. Alenka Gril, mag. Sabina Autor, dr. Janja Žmavc

V Ljubljani, 25. maj, 2020

---

⁴ Prim. Klara Skubic Ermenc, Jana Kalin in Jasna Mažgon *Soočanje ravnateljev z epidemijo covid-19*. <http://pedagogika-andragogika.ff.uni-lj.si/sites/pedagogika-andragogika.ff.uni-lj.si/files/DatotekeVsebin/Stoletnica/ravnatelji-covid19.pdf>.